

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATNING HUQUQIY ASOSLARI

Komilov Baxtiyor Mansurjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20593825>

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada huquqbuzarliklar profilaktikasini tashkil etishda aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishning normativ-huquqiy bazasi ma'muriy-huquqiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Jamiyatda huquqiy nigilizmga qarshi kurashishning qonunchilik asoslari, "High-tech policing" (yuqori texnologik politsiya) konsepsiyasi hamda "E-Ma'muriy ish" raqamli tizimining huquqni qo'llash amaliyotidagi o'rni yoritilgan. AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya kabi davlatlarning qonunchilik hujjatlaridagi ilg'or xorij tajribasi qiyosiy o'rganilib, milliy qonunchilik va ichki ishlar organlari faoliyatini takomillashtirish, shuningdek, huquqiy targ'ibotni xalqaro standartlar asosida raqamlashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: huquqiy asos, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, huquqbuzarliklar profilaktikasi, ma'muriy huquq, E-Ma'muriy ish, High-tech policing, xorij tajribasi, qonuniylik.

АННОТАЦИЯ: В данной научной статье с административно-правовой точки зрения анализируется нормативно-правовая база повышения правосознания и правовой культуры населения при организации профилактики правонарушений. Освещены законодательные основы борьбы с правовым нигилизмом в обществе, концепция «High-tech policing» (высокотехнологичная полиция) и роль цифровой системы «Е-Административное дело» в правоприменительной практике. Проведено

Contact: 99 826 99 56

сравнительное изучение передового зарубежного опыта в законодательных актах таких стран, как США, Великобритания, Германия и Южная Корея, и разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального законодательства и деятельности органов внутренних дел, а также цифровизации правовой пропаганды на основе международных стандартов.

Ключевые слова: правовая основа, правосознание, правовая культура, профилактика правонарушений, административное право, Е-Административное дело, High-tech policing, зарубежный опыт, законность.

ABSTRACT: This scientific article analyzes, from an administrative-legal perspective, the regulatory and legal framework for raising the legal consciousness and legal culture of the population in the organization of crime prevention. The legislative foundations of combating legal nihilism in society, the concept of "High-tech policing," and the role of the digital system "E-Administrative Case" in law enforcement practice are highlighted. A comparative study of the advanced foreign experience in the legislative acts of countries such as the USA, the UK, Germany, and South Korea was conducted, and specific scientific and practical proposals were developed for improving national legislation and the activities of internal affairs bodies, as well as digitizing legal propaganda based on international standards.

Keywords: legal framework, legal consciousness, legal culture, crime prevention, administrative law, E-Administrative Case, High-tech policing, foreign experience, legality.

KIRISH

Huquqiy demokratik davlat qurishning fundamental asosi — bu jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlash va fuqarolarning huquqiy madaniyatini yuksaltirishdir. Huquqbuzarliklarning sabablari va ularning sodir etilishiga imkon

beruvchi shart-sharoitlarni o'rganish shuni ko'rsatadiki, aksariyat noqonuniy xatti-harakatlarning negizida shaxsning huquqiy ongidagi bo'shliqlar, qonunlarga nisbatan bepisandlik yoxud milliy qonunchilik normalarini bilmaslik yotadi.

Ichki ishlar organlarining huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati nafaqat jazolashni, balki jamiyatda viktimologik immunitetni shakllantirish va huquqiy axborotni to'g'ri yetkazishni ham anglatadi. Bugungi raqamlashtirish davrida shaxsga doir ma'lumotlarning noqonuniy savdosi, SIM-swapping va kiber-ekstremizm kabi yuqori texnologik jinoyatlarning paydo bo'lishi, o'z navbatida, huquqiy ongni shakllantirishning normativ-huquqiy bazasini davr talablariga mos ravishda yangilashni taqozo etmoqda.

HUQUQIY ONG VA MADANIYATNI YUKSALTIRISHNING MILLIY NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI

O'zbekiston Respublikasida aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirish qat'iy ierarxik huquqiy hujjatlar tizimi orqali tartibga solinadi:

- **O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi:** Bosh qomusimizda inson huquq va erkinliklari, ularning daxlsizligi hamda fuqarolarning qonunlarga rioya etish majburiyati mustahkamlangan. Bu huquqiy ongni shakllantirishning konstitutsiyaviy poydevoridir.
- **"Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun:** Ushbu maxsus Qonunning asosiy prinsiplaridan biri qonuniylik va insonparvarlik bo'lib, unda huquqiy targ'ibot profilaktikaning umumiy chora-tadbirlaridan biri sifatida qonuniylashtirilgan.
- **"Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonun:** IIO xodimlariga, ayniqsa profilaktika inspektorlariga aholi o'rtasida qonun hujjatlarini tushuntirish va huquqiy tarbiyani amalga oshirish majburiyati aniq belgilab qo'yilgan.

Shuningdek, jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasini tasdiqlovchi Prezident Farmonlari huquqiy targ'ibotni an'anaviy usullardan innovatsion shakllarga o'tkazishning dasturilamali bo'lib xizmat qiladi.

MA'MURIY HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASIDA HUQUQIY BAZANI QO'LLASH MEKANIZMLARI

Shaxsning huquqiy madaniyati uning huquqiy bilimlari darajasi va qonunlarga qat'iy amal qilish ko'nikmalarining yig'indisi hisoblanadi. Ma'muriy huquqbuzarliklar profilaktikasida huquqiy asoslar quyidagi yuridik mexanizmlar orqali ishlaydi:

1. Axborotlashtirish (Preventiv-axborot mexanizmi):

Qonunchilikdagi o'zgarishlar, jumladan, yangi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks loyihasiga kiritilayotgan normalarni aholiga ochiq va tushunarli tarzda yetkazish.

2. Ma'muriy-huquqiy tartibga solish: Jamoat tartibiga tajovuz qiluvchi huquqbuzarliklarning ma'muriy-huquqiy tavsifini ilmiy jihatdan asoslash va uni keng jamoatchilikka huquqiy oqibatlari bilan tushuntirish.

3. Jazo muqarrarligi: Ma'muriy huquq sohasidagi qonunlarning so'zsiz ishlashini ta'minlash fuqarolarda o'z-o'zini nazorat qilish (self-regulation) instinktini shakllantiradi.

RAQAMLASHTIRISH VA "E-MA'MURIY ISH" TIZIMINING HUQUQIY ONGNI OSHIRISHDAGI O'RNI

Qonun ustuvorligini amalda namoyish etish huquqiy madaniyatni tarbiyalovchi eng kuchli omildir. Huquqni qo'llash amaliyotini raqamlashtirish, xususan, "E-Ma'muriy ish" elektron axborot tizimi bu borada inqilobiy o'zgarish yasadi.

Qonun hujjatlariga muvofiq, ma'muriy bayonnomalarning elektron planshetlar orqali darhol rasmiylashtirilishi va Face-ID texnologiyalari orqali shaxsni identifikatsiya qilish tizimining qonuniylashtirilishi "inson omili" va korrupsion xavflarni bartaraf etdi. Qonunbuzar fuqaro qilmishi uchun jazoning muqarrarligini obektiv, raqamli tizim orqali his qilgandagina uning huquqiy ongi o'sadi. "High-tech policing" doirasida ko'chalardagi intellektual kameralar nafaqat

huquqbuzarlikni qayd etadi, balki jamiyatda "davlat nazorati" va qonunga itoatkorlik psixologiyasini o'rnatadi.

XORIY TAJRIBASI: AQSH, BUYUK BRITANIYA, GERMANIYA VA JANUBIY KOREYA QONUNCHILIGI

Huquqiy ongni yuksaltirish va qonuniylikni ta'minlash borasida ilg'or davlatlarning tajribasi (xorij tajribasi) ahamiyatlidir:

- **Germaniya:** Germaniya Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi qonunida (Ordnungswidrigkeitengesetz) jazolashdan ko'ra huquqiy tushuntirish institutlari keng qo'llaniladi. Germaniya xalqaro huquqiy hamkorlik fondi (IRZ) bilan o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, huquqiy tarbiya oila va maktab qonunchiligiga majburiy element sifatida kiritilgan bo'lib, davlatga bo'lgan ishonchni maktab yoshidan shakllantiradi.

- **Janubiy Koreya:** Janubiy Koreya Politsiya qonunchiligida "Smart Policing" (Aqlli politsiya) prinsiplari belgilangan. Huquqiy targ'ibot va ogohlantirish ishlari fuqarolarning mobil qurilmalariga geo-lokatsiya orqali yuboriladigan qisqa SMS-xabarnomalar bilan tartibga solingan. Agar fuqaro kriminogen hududga kirsam, huquqiy normalar bo'yicha avtomatik ogohlantiriladi.

- **Buyuk Britaniya:** Ingliz qonunchiligi "Neighborhood policing" (Mahalla politsiyasi) modelini qonunan mustahkamlagan. Politsiya bo'limlari ijtimoiy tarmoqlardagi sahifalari orqali mahalliy qonunlar, jarimalar va ehtiyot choralari haqida axborotni ochiq taqdim etishi shart.

- **AQSh:** AQSh qonunchiligida davlat-xususiy sheriklik (Public-private partnerships) asosida politsiya departamentlari tomonidan ta'lim muassasalari va xususiy sektor vakillari o'rtasida simulyatsion yuridik mashg'ulotlar o'tkazish tartibi mustahkamlangan. Fuqarolar politsiya vakolatlari doirasini amaliy simulatsiya qilib ko'rish orqali qonunning mazmunini chuqurroq anglaydilar.

XULOSA VA ILMIY-AMALIY TAKLIFLAR

Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyatining normativ-huquqiy bazasini takomillashtirish va aholining huquqiy ongi darajasini yuksaltirish qonun ustuvorligini ta'minlashning eng arzon va samarali mexanizmidir. Zamonaviy tahdidlar sharoitida profilaktika inspektorlarining yuridik maqomini "nazoratchi"dan "ijtimoiy-huquqiy maslahatchi"ga o'zgartirish muhimdir. Ushbu maqsadda quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi loyihasiga profilaktik ta'sir chorasi sifatida **"huquqiy savodxonlikni oshirish bo'yicha majburiy kurslardan o'tish"** institutini kiritish. Ushbu chora, ayniqsa, jamoat tartibiga qarshi qaratilgan huquqbuzarliklarni (mayda безорилик, yo'l harakati qoidalarini muttasil buzish) sodir etgan shaxslarga nisbatan jarima bilan birgalikda tayinlanishi huquqiy qadriyatlarni hurmat qilishga o'rgatadi.

Ikkinchidan, IIV tizimida yuritiladigan huquqiy targ'ibot ishlarini xalqaro ilmiy indekslash standartlariga moslashtirish. Xususan, akademiya olimlari, yuridik sohasi mutaxassislari va kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan tayyorlangan ilmiy-amaliy materiallarni SCOP.UZ (Scientific Conference Open Proceedings), Zenodo kabi xalqaro va mahalliy platformalarda ochiq jurnallar tizimi (OJS) orqali e'lon qilib borish hamda ularga DOI raqamlarini biriktirish. Bu huquqiy ongni yuksaltirish bo'yicha materiallarning keng jamoatchilik uchun ishonchli manba bo'lishini kafolatlaydi.

Uchinchidan, "E-Ma'muriy ish" yagona axborot tizimining fuqarolar uchun ochiq bo'lgan "Huquqiy maslahat va profilaktika moduli"ni qonuniy (Vazirlar Mahkamasi qarori asosida) yaratish. Ushbu platforma orqali fuqarolar qonunchilikdagi o'zgarishlarni bevosita kuzatishi, "High-tech policing" usullari bo'yicha o'z xavfsizligini qanday ta'minlashni o'rganishi va mahalla miqyosidagi

kriminogen vaziyat bo'yicha shaffof ma'lumotlarni olishi huquqiy asosda kafolatlanishi zarur.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, huquqiy madaniyatni yuksaltirish huquqiy davlat va erkin jamiyatning hayot tarziga aylanishi lozim. Bunga esa barcha chora-tadbirlarni davr talabi darajasida raqamlashtirish, ilg'or xorijiy qonunchilik yutuqlarini implementatsiya qilish va milliy normativ-huquqiy bazani mukammallashtirish orqaligina erishish mumkin.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: «O'zbekiston», 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
3. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. 14.05.2014 yildagi O'RQ-371-son.
4. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni. 16.09.2016 yildagi O'RQ-407-son.
5. Xudoyberdiyev A.A. Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti: O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
6. Qurbonov M. M. Raqamlashtirish sharoitida ma'muriy ishlarni yuritishning o'ziga xos xususiyatlari // O'zbekiston qonunchiligi tahlili. – Toshkent, 2024. – № 2.
7. Weisburd, D., & Majmundar, M. K. (Eds.). "Proactive Policing: Effects on Crime and Communities". National Academies Press (USA), 2018.
8. Lee, H., & Kim, J. "High-tech policing and proactive cyber-threat detection in South Korea". Asian Journal of Criminology, 2020.
9. Germaniya xalqaro huquqiy hamkorlik fondi (IRZ) materiallari va ma'muriy huquq sohasidagi xalqaro seminarlar to'plami. – Berlin/Toshkent, 2026.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

10. "E-Ma'muriy ish" tizimi va huquqni muhofaza qilish organlarini
raqamlashtirish masalalari bo'yicha IIV Axborot-tahlil markazi hisobotlari.

Contact: 99 826 99 56

